

L'andorranitat com a afirmació de la neutralitat

Joan Massa i Sarrado

1. És essencial recordar d'on venim i saber bé on anem

Ciceró (106 aC-43 aC), proscriu i retornat de l'exili, després de la mort de la seva filla Túl·lia i de l'assassinat de Cèsar, l'any 44 aC, es refugia a Túsculum per llegir i escriure, i va ofegar el seu dolor en un llarg treball. Al final del llibre cinquè de *Les Tusculanes* —“les converses de Túsculum”—, admirables lliçons de moral pràctica dedicades a Brut, Ciceró fa una reflexió sobre l'exili i la ignomínia, i per què molts filòsofs sortits de la seva pàtria mai més no hi tornaren. Afirmar que estar lluny de la pàtria és malaurança i que per afrontar aquesta desventura la millor actitud és la dels qui en la vida ho mesuren tot segons la felicitat, i comenta aquí aquella famosa màxima *La meua pàtria és on em trobo bé*.

Ja no és temps ara d'exiliats a Andorra. Però ho fou per a molts durant segles i fins als nostres dies. Sí que és temps ara a Andorra de molts ciutadans vinguts d'arreu. N'és Andorra la seva pàtria? S'hi troben bé? Han fet, fan, poden o volen fer seu aquest *Ubi bene ibi patria*, on em trobo bé allí és la pàtria?

No una altra cosa intenta ser la reflexió sobre l'andorranitat aquest cap de setmana a Prada. És a dir, pensar sobre el fet i la qualitat de ser andorrà i també sobre el caràcter i l'esperit propi dels andorrans. No és una entelèquia ni una creació imaginària, ni buscar cinc peus al gat. És pertinent. Molt pertinent. La pàtria andorrana existeix. Sempre els andorrans han tingut aquest sentiment d'identitat i sempre han tingut aquesta voluntat de ser. Des de Carlemany, és tan antiga com la catalana. Adoleix també d'indefinió el concepte de catalanitat? No siguem ingenus. Aquesta forma particular de la nostra unitat política sobirana, amb les seves pròpies institucions, i aquesta identitat diferenciada, amb la seva concreta manera de ser i les seculars estratègies d'adaptació, són l'andorranitat. No hi ha un altre model identitari. No són possibles els híbrids. Només amb aquesta sòlida voluntat

i amb aquesta sòlida identitat afirmades dia a dia i segle a segle hem pogut arribar a la Constitució de 1993, a la vegada relat i projecte, a la vegada hereva d'una història i impulsora d'un nou projecte com a poble.

Ens és essencial –de vida o mort– recordar d'on venim i saber bé on anem.

2. S'aïlla el present per ambdós extrems, per deslligar-lo de la història

Hi ha paraules que són una polifonia. Contenen a dins moltes veus. Palimpsests, segons la semiòtica d'Umberto Eco: paraules escrites al damunt d'altres. Hi ressonen moltes veus.

Aquí a Prada, en una veu i reescriptura política, l'andorranitat és l'afirmació de la neutralitat. Neutralitat. Sortim del foc per caure a les brases. Quan Fiter i Rossell, en la primera pàgina del *Manual digest*, es lamenta que ningú no hagi mai escrit sobre Andorra, ens dona el 1748 el primer imaginari operatiu del Principat. Recerca i assaja –per primera vegada– un sentit, un rumb i un destí. Ens dona la primera mirada reflexa sobre la identitat d'Andorra i la seva capacitat de projectar-se en el temps. Ens ensenya que cap indagació sobre el passat no és possible sense previsió de futur. Simplement, no hi ha passat sense futur. Reescriu el passat per projectar, preservar i perpetuar el futur. No al revés. És un retrovisor amb la mirada endavant, com tothom fa i sap. En aquest sentit no altra cosa hem fet amb la Constitució de 1993.

En el mateix títol, *Manual digest de les valls neutres d'Andorra*, hi ha la tesi fonamental de tota l'obra: la neutralitat. Per a Fiter i Rossell *neutralitat* vol dir sobirania, independència –*neuter* del llatí, “ni l'un ni l'altre”–. Ras i curt: no pertànyer al poder de cap dels dos estats veïns.

Una vegada més Zygmunt Bauman l'encerta en l'anàlisi de la nostra modernitat líquida. La nostra època –ens vol dir– prohibeix que el passat sigui rellevant per al futur: s'aïlla el present per ambdós extrems, per deslligar-lo de la història. En aquest permanent perception management l'objectiu no és fer que la identitat perdi, sinó evitar que es fixi. El model més adient és el turista: estar pertot arreu sense arrelar-se mai. És un home que volta, que ha perdut la memòria. “*La gran riquesa cultural que ens ha vingut de les generacions passades pot ser escombrada per la modernitat*”, deia Juan Goytisolo. És el mateix. Què creieu que volia dir Fiter i Rossell, en la màxima 21, quan afirmava “*conservar las antigallas, tant se puga; porque encara que algunas parecen a primer vista ridiculas, es porque no penetram be sa finesa*”?

Atenció amb la finesa! Torna a ser obligada i inexcusable.

3. Un país no és res més que una societat que s'organitza adequadament

Una quarantena d'anys després que Fiter i Rossell, veguer episcopal, escrivís el *Manual digest*, tres seminaristes alemanys s'afanyaven a Tübingen en la lectura de les obres de Rousseau i dels clàssics llatins i grecs. Estaven al dia de les últi-

mes publicacions de Kant, el filòsof viu més famós, juntament amb Fichte. Llegien també la premsa francesa, enlluernats per les noves idees de la llibertat, la igualtat i la fraternitat. Un diumenge al matí, poc abans de separar-se definitivament i de marxar de la ciutat, els tres seminaristes –Schelling, Hölderlin i Hegel– sortiren als afores de Tübingen i al costat del riu Neckar, en homenatge a les noves idees polítiques, plantaren l'Arbre de la llibertat.

Dos-cents anys més tard, un 14 de març de 1993, sota l'ombra d'aquell arbre, també el poble andorrà feia seves aquestes idees i afirmava en la primera línia de la Constitució que *“Andorra és un Estat independent, de dret, democràtic i social”*. Deu paraules per emmarcar des d'ara l'andorranitat.

La Constitució andorrana –des de l'americana i com quasi totes– és un text construït sobre la desconfiança d'uns vers els altres, de tots amb tots, a dins i a fora, i per això fou el resultat d'un gran consens i d'un gran pacte, intern i extern, l'última estratègia –per ara– d'adaptació a l'espai i el temps on som. Aquesta és la sòlida –no líquida– voluntat de ser dels andorrans. Aquesta és la sòlida –no líquida– identitat nostra. Relat i alhora projecte. Els padrins i els néts, com diu Marc Vila II. *“No hi ha comunitat ni poble sense una narració que els faci simbòlicament existir”*, va escriure Roland Barthes fa 25 anys. I *“un país no és res més que una societat que s'organitza adequadament en un territori determinat”*, diu i escriu moltes vegades Josep M. Bricall. Cal no oblidar el relat i executar el nou projecte, ja que aquesta andorranitat es mostra i s'expressa també en coses concretes: sanitat, educació, serveis socials, infraestructures, medi ambient... Identitat com a pertinença a una societat que té història i memòria i que alhora disposa d'uns serveis col·lectius que funcionen i que volen i poden ser excel·lents, amb la primera, segona, tercera o quarta via.

Som-hi!

4. Cloenda:

Relectura andorrana del poema de Cavafis “Esperant els bàrbars”

Podien ser els coprínceps aquests “bàrbars”?

Per què esperem, tots units aquí a la plaça?
És que els bàrbars diu que arriben avui.

De quan ençà, al Senat, aquesta inacció?
Com és que els senadors seuen i no fan lleis?

És perquè els bàrbars arriben avui.
Quines lleis faran els senadors?
Els bàrbars, quan vindran, les dictaran.

Per què l'emperador tan d'hora s'ha llevat
i seu de la ciutat en el portal major,
dalt del seu tron, majestuós, amb la corona?

Perquè els bàrbars arribaran avui.
L'emperador s'està esperant per rebre'n
el general. Inclús ha preparat,
per ofrenar-l'hi, un pergami. L'hi ha escrit
un enfilall de títols i de noms.

Per què els nostres dos cònsols i els pretors van avui
amb les togues vermelles, les togues recamades;
per què duen polseres amb tantes ametistes
i anells amb lluminoses maragdes resplendents;
per què porten avui uns bastons preciosos
amb tot de plata i or cisellats de mà mestra?

Perquè els bàrbars arribaran avui;
i els enlluerna, els bàrbars, tot això.

Per què no hi són, com sempre, els dignes oradors,
a engegar els seus discursos, a dir-hi avui la seva?

Perquè els bàrbars arribaran avui;
i els fastiguegen, parlaments i arengues.

D'on ve, de cop i volta, aquesta inquietud
i aquest renou? (Les cares, que greus que s'han tornat.)

Com és que en sec es buiden les places i els carrers
i tots, molt capficats, se'n tornen cap a casa?

S'ha fet de nit, i no han vingut els bàrbars.
I hi ha gent que ha arribat de la frontera
i diuen que de bàrbars ja no en queden.

I ara, sense bàrbars, on anirem a raure.
Prou que eren una mena de sortida, aquests homes.

Joan Massa i Sarrado,
*professor de filosofia i secretari general
dels serveis del Copríncep episcopal*